

1. PRZEDMIOT KONSERWACJI.

Ołtarz drewniany, polichromowany, złożony z obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej.

Ołtarz architektoniczny, jednoosiowy, wolnostojący, trójkondygnacyjny. Ołtarz bardzo bogato zdobiony wysokiej klasy snycerką i licznymi ornamentami. Tabernakulum wtórne, współczesne, stojące przed predellą. W centralnej części predelii brak obrazu. Predella zakończona szerokim gzymsem wspierającym retabulum. W centrum retabulum obraz Matki Boskiej Częstochowskiej (wtórny) w obramieniu złożonym odbiegającym stylistycznie od snycerki oryginalnej (wtórnym). Po bokach obrazu dwie kolumny z stylizowanymi kapitelami korynckimi. Trzony kolumn bardzo bogato zdobione, złożone. Retabulum flankują dwa potężne uszaki z świętymi Piotrem i Pawłem wkomponowanymi w bogatą ornamentykę małżowinowo – chrząstkową. Na uszakach osadzono dwa owalne obrazy (wtórne) w obramieniu w formie liści akantu. Retabulum ujęte szerokim architektonicznym gzymsem ozdobionym fryzem z uskrzydłonymi głowami aniołów i wieloma innymi ornamentami. Na gzymisie stoją dwie figury Świętych Jana Ewangelisty i Jana Chrzciciela. W zwieńczeniu umieszczono płaskorzeźbioną Pietą, po bokach zaś mniejsze figury Świętych Grzegorza i Hieronima. Całość wieńczy rzeźba Świętego Michała Archaniola. Antependium wykonane w technice sztucznego kamienia w formie złożonego, ornamentalnego obramienia o charakterze roślinnym.

<u>Autor obiektu:</u>	szkoła śląska,
<u>Datowanie obiektu:</u>	ok. 1655 r, XVII w,
<u>Styl:</u>	ołtarz – wczesny barok, mensa i antependium – barok, obraz – barok.
<u>Wymiary obiektu:</u>	ołtarz – wysokość 660 cm, szerokość 300 cm, mensa i antependium – wysokość 92 cm, szerokość 200 cm, głębokość 110 cm, obraz - wysokość 135 cm, szerokość 80 cm
<u>Technika wykonania:</u>	Ołtarz drewniany, polichromowany i złożony, obraz olejny na podłożu płóciennym, mensa i antependium wykonane w narzucie wapienno – piaskowym, polichromowana i złożona.

2. STAN ZACHOWANIA OBIEKTU.

Ołtarz jest w bardzo złym stanie. Przede wszystkim jest zniszczony przez owady, które zainfekowały całą konstrukcję ołtarza oraz jego ornamenty i elementy wystroju. Otwory po penetracji przez owady widoczne są na całej powierzchni ołtarza, łącznie z obrazem. Z pęknięć wysypuje się mączka drzewna. W niektórych miejscach warstwa pozłoty odpada wraz z zaprawą nie mając oparcia w podłożu drewnianym, w wielu miejscach uwidoczniły się ubytki warstwy zaprawy do drewna. Dlatego też należy zwrócić szczególną uwagę na zabieg impregnacji strukturalnej drewna, aby wykonać go profesjonalnie z dużą dokładnością i użyciem wysokiej klasy materiałów.

Poza tym ołtarz jest całkowicie przemalowany. Zarówno złocenia jak i polichromie zostały pokryte wielokrotnie olejnymi i żywicznymi warstwami wtórnymi. Dlatego też konieczne będzie usunięcie nawarstwień wtórnych zarówno ze złocień jak i za polichromii.

Obraz Matki Boskiej Częstochowskiej wymaga konserwacji. Ściemniały i zmatowiały werniks, nieudane punktowania, dublaż na masę woskowo – żywiczną oraz zabrudzenie kurzem, sadzą i kopciem spowodował zatarcie rysunku na obrazie. Obraz jest tak ciemny, że jego odczytanie jest bardzo trudne. Podczas poprzednich prac konserwatorskich nie uzupełniono ubytków płótna obrazu, a jedynie pokryto je masą woskowo – żywiczną, dlatego obecnie uwidaczniają się prześwitami obrazu. Krosna malarskie nie spełniają swojej funkcji, widać bardzo silne pofalowanie obrazu. Pomarszczenia obrazu świadczą też o konieczności wykonania ponownego dublażu, tak aby wyprostować pomarszczone, przesycone masą woskowo – żywiczną płótno oraz je wzmocnić.

Złocenia oryginalne wykonane złotem na poler są całkowicie przemalowane brązą mosiężną oraz pokryte szlagmetalem, poza tym w wielu miejscach są porysowane, popękane i poobijane. Wiele ornamentów jest połamanych, bardzo mocno zabrudzonych oraz poprzecieranych.

Poza tym ołtarz jest zabrudzony kurzem kopciem i sadzą, poobijany i miejscami pochłapany farbą. W wielu miejscach uwidaczniają się nawarstwienia wosku.

Mensa wykonana w polichromowanym narzucie wapienno – piaskowym, została kilkakrotnie pokryta warstwą olejną i brązą mosiężną.

Ołtarz wymaga wielu zbiegów konserwatorskich, poczynając od oczyszczania poprzez uzupełnienia, flekowania i kitowania, a kończąc na zabiegach estetyzacyjnych, które zintegrują całość ołtarza.

3. ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE.

Ze względu na bardzo duże znaczenie artystyczne ołtarza, będącego ołtarzem głównym w drewnianym kościele oraz wspianym przykładem bardzo dobrze zachowanej sztuki wczesnobarokowej, o bardzo bogatej ornamentyce i pełnej przepychu rzeźbie i snycerce. Dlatego najważniejszym celem prac konserwatorskich będzie przywrócenie jego pełnej wartości ekspozycyjnej. Konieczne jest przeprowadzenie pełnej konserwacji i restauracji wszystkich elementów ołtarza. Wykonane zostaną następujące działania konserwatorskie i restauratorskie:

- dokładne oczyszczenie zabytku z wieloletnich zabrudzeń,
- usunięcie wtórnych nawarstwień (przemalowań, poprzednich napraw i „restauracji”) oraz odsłonięcie oryginalnej warstwy malarskiej,
- przywrócenie walorów estetycznych obrazów,
- przywrócenie pierwotnego wyglądu złocień,

Konserwacja musi być przeprowadzona bardzo umiejętnie, ze względu na walory artystyczne ołtarza oraz napotkane problemy konserwatorskie i restauratorskie. Wymagana będzie wysoka jakość działań restauratorskich i duże wyczucie estetyczne podczas prac nad wyglądem ołtarza.

Wszelkie prace konserwatorskie poprzedzone zostaną wykonaniem pełnej fotograficznej dokumentacji konserwatorskiej.

4. PROGRAMY PRAC KONSERWATORSKICH OŁTARZA.

A. Program prac konserwatorskich i restauratorskich drewnianego ołtarza.

1. Wstępne oczyszczenie z kurzu i zanieczyszczeń powierzchniowych ołtarza (*zabieg ma na usunięcie powierzchniowych zanieczyszczeń utrudniających kolejne prace przy obiekcie*).
2. Zabezpieczenie powierzchni polichromii i złocień bibułką japońską (*zabieg ma na celu zabezpieczenie przed osypywaniem się odpojętej warstwy malarskiej*).
3. Demontaż ołtarza i elementów dekoracji, wyjęcie obrazów (*zdjęcie wszystkich ornamentów wymagających impregnacji strukturalnej oraz elementów utrudniających w przeprowadzaniu kolejnych zabiegów*).
4. Dezynfekcja i dezynsekcja ołtarza (*preparat Biotin R i preparat PER-XIL 10, dezynsekcja utrwalona zostanie poprzez zabieg impregnacji, ponieważ roztwór impregnatu jest substancją silnie trującą*).
5. Impregnacja drewna (*zabieg ma na celu wzmocnienie strukturalne silnie osłabionego przez owady drewna, przeprowadzany poprzez zanurzenie w roztworze, nasączenie metodą iniekcji lub nanoszenia pędzlem roztworem żywicy akrylowej Hekol L50 w toluenie*).
6. Usunięcie zacieków z środka użytego do impregnacji (*aceton*).
7. Oczyszczenie ołtarza z zabrudzeń (*mechanicznie i chemiczne usunięcie kurzu, kopeć, sadza, zabrudzeń organicznych detergentami lub innymi środkami powierzchniowo czynnymi*).
8. Usunięcie przemalowań pochodzących z poprzednich restauracji (*mechanicznie i chemiczne usunięcie nawarstwień w postaci przemalowań przy użyciu środków do zmiękczenia i usuwania powłok lakierniczych*).
9. Położenie pęcherzy, łusek, rozwarstwień oraz przywrócenie przyczepności polichromii i złocień do podłoża (*np.: Impregnat Sealer 123A Kölner KGGG System*).
10. Sklejenie rozstępów i pęknięć drewna w miejscach ich występowania (*klej glutynowy, żywica epoksydowa*).
11. Rekonstrukcja ubytków drewna ornamentów i innych elementów szafy ołtarzowej (*sezonowane drewno, specjalistyczne masy formierskie, odlewy z żywicy syntetycznych, np.: Epidian 5 + PAC*).
12. Uzupelnienie ubytków drewna (*kity akrylowe i epoksydowe, np.: Araldite SV 427 + Indurente HV 427*).
13. Uzupelnienie ubytków zaprawy w obrębie polichromii i złocień (*zaprawa kredowo-klejowa*).
14. Rekonstrukcja złocień na poler i mat w miejscach rozległych ubytków (*złoto płatkowe*).
15. Scalenie ubytków warstwy złocień lub pełna ich rekonstrukcja (*złoto płatkowe, złoto proszkowe; stopień rekonstrukcji złocień określony będzie po usunięciu brązy*).
16. Scalenie ubytków warstwy polichromii (*pigmenty suche Kremer Pigmente ze spoiwem z dyspersji żywicy akrylowej Primal AC 33*).
17. Rekonstrukcja polichromii w miejscach rozległych ubytków (*iw.*).
18. Nałożenie werniksu końcowego na polichromię ołtarza (*werniks akrylowy*).
19. Montaż ołtarza.
20. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej.

B. Program prac konserwatorskich i restauratorskich obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej.

1. Wstępne oczyszczenie obrazu z zanieczyszczeń powierzchniowych (*omiecienie i odkurzenie mechaniczne*).
2. Wyjęcie obrazu z ramy.
3. Zdjęcie obrazu z krosien malarskich.
4. Rozdublowanie obrazu (*usunięcie płótna dublażowego z odwrocia obrazu*).
5. Oczyszczenie odwrocia obrazu (*mechaniczne*).
6. Dezynfekcja obrazu (*roztwór Lichenicydy w alkoholu etylowym*).
7. Oczyszczenie lica obrazu (*substancje powierzchniowo czynne, specjalistyczne pasty czyszczące na bazie rozpuszczalników organicznych; Dwu-metylo-formamid*).
8. Usunięcie werniksu oraz przemalowań (*alkohol etylowy, aceton, benzyna lakowa*).
9. Reperacje lokalne płótna (*uzupełnienie warstwy podłoża płóciennego*).
10. Nałożenie werniksu retuszerskiego na warstwę malarską przed uzupełnieniami warstwy zaprawy (*werniksy akrylowe na bazie Paraloidu B 67 z dodatkiem wosku mikrokrystalicznego*).
11. Uzupełnienie ubytków zaprawy i opracowanie ich odpowiedniej faktury (*kit emulsyjny tzw. „wiedeński” o składzie: 15% roztwór wodny PAW, 3% roztwór wodny metyloceluloza, 25% mastyks w olejku terpentynowym, terpentyna wenecka, kreda*).
12. Zdjęcie werniksu retuszerskiego (*benzyna lakowa*).
13. Dublaż kontaktowy na nowe płótno nośne na stole dublażowym (*wklejenie obrazu na nowe płótno dublażowe*).
14. Naciągnięcie obrazu na nowe, sfazowane, ruchome krosna malarskie.
15. Nałożenie werniksu retuszerskiego przed punktowaniami (*werniksy akrylowe na bazie Paraloidu B 67 z dodatkiem wosku mikrokrystalicznego*).
16. Wykonanie punktowań oraz rekonstrukcji warstwy malarskiej (*farby ketonowe Restaur Arte, podmalowania farbami akrylowymi Rowney*).
17. Nałożenie werniksu końcowego (*Schmincke*).
18. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej.

C. Program prac konserwatorskich i restauratorskich murowanej mensy.

1. Usunięcie z powierzchni mensy z olejnych przemalowań oraz innych nawarstwień (*mechanicznie, substancje powierzchniowo czynne, specjalistyczne pasty czyszczące na bazie rozpuszczalników organicznych; benzyna lakowa, etanol, ksylen, aceton, DMF itp., wybór techniki i środka poprzedzony próbami*).
2. Konsolidacja oraz wzmocnienie warstwy tynku (*wodna dyspersja żywicy akrylowej*).
3. Wykonanie uzupełnień warstwy zaprawy (z powodu występującego zasolenia dolnej części mensy konieczne jest zastosowanie tynków systemu renowacyjnego firmy Remmers: *SERPUTZ ALTWEISS WTA, FEINPUTZ*).
4. Konsolidacja oryginalnej warstwy tynku oraz tynku uzupełnionego (*wodna dyspersja żywicy akrylowej*).
5. Pomalowanie mensy w kolorze zbliżonym do warstwy malarskiej na (*farby renowacyjne Caparol*).
6. Uzupełnienie namalowanego elementu ozdobnego (*punktowania farbami akrylowymi*).
7. Połączenie płaskorzeźbionego ornamentu na antepedium.